Menas Literatūra Mokslas

2005 KOVO 5 d. DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS Nr. 46 (10)

Vilniaus knygų mugėje

Eilės prie kasų į Vilniaus knygų mugę.

Visos nuotraukos Ričardo Šileikos

RIČARDAS ŠILEIKA

Lietuvos spaustuvės dūgzte dūzgė užgrūstos užsakymais, nes visi leidėjai vertėsi kūliavirsčiais, norėdami mugėj parodyti ir pačius naujausius intelektualinius produktus.

Trys tarptautinės parodos „Vilniaus knygų mugė," „Studijos", „Reklama ir poligrafija" pradėjo 2005 metų parodų sezoną centre LITEXPO. Jau gruodžio mėnesį buvo išnuomotas visų penkių salių plotas, kuriose išsirangė dvikilometrinė lentynų virtinė. Mat norinčiųjų dalyvauti gausėja, o firmos užsisako vis didesnius ekspozicijų stendus. Tad Lietuvos parodų centro LITEXPO vadovai ketina šiemet statyti naują paviljoną. Vilniaus knygų mugė rengiama šeštą kartą, o jau minima tarp stambiausių Europos knygų mugių – Varšuvos, Geteborgo, Frankfurto. Visgi džiugu buvo regėti šimtus metrų nusidriekusių žmonių eilę prie kasų. Po tarybų valdžios griūties Lietuvoje niekur kitur tokios eilės netenka regėti. Nepaisant dar vieno nepatogumo ir gaišaties prie rūbinės: reikia stoviniuoti dar vieną eilę, kol neatiduodamas paltas išeinančiajam, tol nepriimamas kitas paltas.

Vilniaus knygų mugėje svečiavosi garsūs užsienio rašytojai iš Vokietijos, Lenkijos, Australijos, Švedijos, Suomijos, Italijos, Prancūzijos, Danijos, Latvijos, Didžiosios Britanijos, Islandijos. 15 rašytojų iš 11 užsienio šalių. Mugėje dalyvavo 210 bendrovių iš Lietuvos, Lenkijos, Japonijos, Baltarusijos, Švedijos, Slovakijos. Tarp jų 132 leidyklos, 30 knygų prekybininkų, 9 aukštųjų mokyklų leidyklos, 11 institutų, taip pat muzikos, laikraščių, žurnalų leidėjai, asociacijos, Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka ir Lietuvos nacionalinis muziejus. Tarp 12 ne tik kolektyviniame Varšuvos knygų mugės rengėjos stende pristatomų Lenkijos leidyklų dalyvavo ir Lenkijos lietuvių leidykla „Aušra" iš Punsko.

Mugės lankytojai susitiko su beveik pusšimčiu Lietuvos rašytojų. Tarp jų – su Justinu Marcinkevičium, išleidusiu poezijos rinktinę iš geriausių senų knygų ir dar nespausdintų naujų eilėraščių *Amžino rūpesčio pieva*, su Romualdu Granausku, išleidusiu knygą *Kenotafas*, su Sigitu Parulskiu, jau ankstėliau išleidusiu antrą romaną *Doriforė*, su Aidu Marčėnu, išleidusiu poezijos knygą *Pasauliai* su Gintaru Grajausku, išleidusiu pirmąjį romaną *Erezija*. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla išleido Juozo Apučio trijų dalių novelių knygą *Džipai vieškelyje*. Leidykla *„Tyto alba"* pristatė Jurgos Ivanauskaitės viena knyga išleistą ankstesnę trilogiją *Tibeto mandala*, taip pat pačios autorės iliustruotą knygelę vaikams *Kaip Marsis Žemėje laimės ieškojo*. „Apostrofa" kvietė pirkti Rolando Rastausko esė rinkinį *Kitas pasaulis: 1993–2003*. „Baltos lankos" propagavo Marko Zingerio romaną *Sezonas su šokėja*. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas supažindino su išleistomis Jono Aisčio knygomis *Užgesę chimeros akys* (su kompaktine plokštele) ir *Laiškai*.

Vasario 10–13 d. vykusi Vilniaus knygų mugė turėjo kiekvienos dienos pavadinimą ir temas. Ketvirtadienis – specialistų diena, skirta bibliotekininkams ir svečiams. Penktadienis paskelbtas ilguoju, nes darbo laiką mugė tądien pratęsė net iki 9 valandos vakaro. Šeštadienis skiriamas nekasdieniams pasimatymams, susitikimams su užsienio rašytojais. Sekmadieni. – šeimos diena, kurioje didžiausias dėmesys mažiesiems jau ar tik būsimiems skaitytojams.

Per keturias dienas įvyko pusantro šimto kultūrinių renginių (apie 20 iš jų kitose Lietuvos vietose). Kiekvieną valandą įvairiose salėse vykdavo po keturis renginius, tad lankytojams teko mokytis atsirinkti, kas kam svarbiausia ir aktualiausia.

Pirmąkart Vilniaus knygų mugėje japonų 33 leidyklas pristatė Japonijos leidėjų asociacija, kuri vienija savo šalies didžiausias leidyklas. Asociacijos viceprezidentas Haruhiko Ishikawa apdovanojo Vytauto Didžiojo universiteto ir Vilniaus universiteto Orientalistikos centrus už japonų kalbos propagavimą. Sėkmingai Lietuvos pasirodymas Frankfurto knygų mugėje 2002 metais sulaukė atsako. Šių metų rugsėjį Lietuva svečio teisėmis pakviesta į didžiausią Skandinavijoje Geteborgo knygų mugę. Ta proga ir Vilniaus knygų mugėje viešėjo Geteborgo knygų mugės seminarų programos vadovė Gunilla Sandin, viešųjų ryšių vadovė Birgitta Jacobsson Ekblom ir programų koordinatorė Anneli Jonasson. Anot „Lietuviškos knygos" direktorės Aušrinės Jonikaitės, autorių, naujų pavardžių įvedimas į Europą per Skandinaviją – vienas geresnių kelių populiarinti savo šalies literatūrą.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Leidybos centro direktorius Gytis Vaškelis pristatė elektroninės lietuvių literatūros enciklopedijos prototipą *www.lle.lt*. Tai 2001 metais išleistos Lietuvių literatūros enciklopedijos sudėtinė, papildyta ir pataisyta dalis. Tai dar viena enciklopedija pagret esančio internetinio *www.literatūra.lt* rašytojų žinyno. Šioje enciklopedijoje yra 250 fotografijomis iliustruotų straipsnelių, 32 rašytojų balso ir 21 vaizdo įrašas. Galima pavartyti senąsias lietuvių autorių knygas, sakykim, Maironio *Pavasario balsus*, M. Dukšos *Postilę*, Donelaičio *Metus*. Nors, anot paties Vaškelio, skaityti Donelaitį internete visgi iškrypimas. Įvairių literatūros, knygų leidybos terminų, apibrėžimų, žurnalų ir laikraščių leidybos faktų ir duomenų galima ieškoti tarp 437 esančių raktažodžių.

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla pristatė naują knygų seriją *Lietuvių literatūros lobynas. XX amžius*. Tai per dešimtmetį išleistų trisdešimt geriausių dvidešimto amžiaus autorių. Bus pristatomi tie rašytojai, kurių nebėra tarp gyvųjų. Šių knygų leidybą rems verslininkai Česlovas ir Ramūnas Karbauskiai (UAB „Agrokoncernas"). Iš tiesų, anot leidyklos vyriausiojo redaktoriaus Valentino Sventicko, labai mažai yra buvę knygų, kuriose pažymėta, kad išleidimą remia privatus verslas, firma ar asmuo. Ką leisti, atrinko Visuomeninė redaktorių komisija – V. Daujotytė, A. Kalėda, Č. Karbauskis, P. Palilionis, V. Sventickas. Iš egzodo autorių šian literatūros lobynan papuolė A. Vaičiulaitis, A. Škėma, I. Šeinius, H. Radauskas, M. Katiliškis, B. Brazdžionis, J. Aistis. Šiais metais skaitytojai jau sulauks Žemaitės, Henriko Radausko ir Dalios Grinkevičiūtės knygų. Serijos pristatyme dalyvavęs mecenatas Česlovas Karbauskis, prasitarė, kad jeigu būsiąs iš tų knygų koks pelnas, tepaliks jis leidyklai.

Rašytojų kampan susibėgę, menotyrininkas Viktoras Liutkus, Lietuvos dailininkų sąjungos pirmininko pavaduotoja parodų veiklai Danutė Zovienė, rašytojas Juozas Aputis ir skulptorius Leonas Strioga pristatė gausiai publikai Lietuvos dailininkų sąjungos išleistą albumą. Tai Lietuvos nacionalinės meno premijos laureato Leono Striogos kūrybos ir gyvenimo monografija. Žinia, negalima nutylėti, jog šis albumas Lietuvos knygos meno konkurse pelnė antrąją premiją. Nors pristatymo metu albumo dailininkas Eugenijus Karpavičius ir fotografas Kęstutis Stoškus, būtent kurių rūpestis ir lėmė leidimo kokybę, stovėjo sau kukliai nuošaly. Dailininkų sąjungos leidykla „Artseria" per trejus metus jau yra išleidusi tapytojo ir ansambliažininko Valentino Antanavičiaus, tapytojo Ričardo Povilo Vaitiekūno ir skulptoriaus Antano Mončio albumus. Nors L. Striogos albumo sudarytoja dailėtyrininkė Giedrė Jankevičiūtė nedalyvavo, tačiau jos pavardė nebuvo nutylėta. Viktoras Liutkus pasidžiaugė, kad monografijoje pirmučiausia iškelti skulptoriaus gyvenimo faktai. Pats Leonas Strioga apie save kalbėjo labai kukliai: „Viso pagrindas yra Lietuva. Kai aš dirbu savo darbą, dažnai galvoju apie savo tėvą, kuris mus, keturis sūnus, išmokė drožėjo amato. Labai ačiū kolegoms, pirmiausia savo tėvams".

„Eurekos" knygyno stende (iš kairės) poetai Benediktas Januševičius, Antanas Šimkus ir knygyno direktorė Eurika Stogevičienė.

Dar viena knyga, kurios dailininkas Albertas Broga irgi gavo paskatinamąją knygos meno premiją, tai – *Senieji Lietuvos spaudmenys*. 476 puslapių knygą sudarė Antanas Buračas ir Vilius Užtupas. Išleido „Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas". Siauresne prasme „spaudmenys" tai šriftai, o platesne – patys spaudiniai. Anot akademiko A. Buračo, leidinys, žinia, orientuotas bibliofilams. Šion knygon sudėta apie tris šimtus XVI–XVIII amžiaus faksimilių. Įdomu, iš XVI amžiaus faksimilių regima, kad pagrindiniai spaudmenys byloja apie religiją, o tik ketvirtadalis skirti valstybės statutui, logikai, gramatikai. Vėlesniuose amžiuose jau atsiranda grožinių leidinių. Iš minimų amžių pateikiamų faksimilių lietuvių kalba parašytų tėra mažiau negu dešimtadalis. A. Buračas pastebėjo, kad toli gražu ne lengvinanti raštų tyrinėtojų darbą, tačiau įdomi yra skirtingų šriftų sanmaiša. Nes vėlesniuose amžiuose atsirado tendencija supaprastinti šriftus, juos maišyti, įterpti lotyniškų raidžių, lenkų raštus perpinti su kirilica. Vilius Užtupas mano, kad jų sudaryta knyga *Senieji Lietuvos spaudmenys* paakins kitus rašto mokslininkus eiti šia kryptimi ir suteiks naudos.

Islandų rašytojas Sigurjon Birgir Sigurdsson Lietuvoje jau yra buvęs 2003 metais Jurbarko literatūros forume. Jis visuomenei pristatomas ne tik kaip rašytojas, bet ir kaip puikiai žinomos islandų dainininkės Bjork dainų tekstų autorius. Už Larso von Triero filmui „Šokėja tamsoje" sukurtas dainas Sigurdsson buvo nominuotas *Oskarui*. O Vilniaus knygų mugėje šį islandų rašytoją pristato leidykla „Apostrofa", lietuviškai išleidusi autoriaus romaną *Tavo akys matė mane*.

Australų rašytoja Colleena McCullough, aišku, žinoma kaip labiausiai perkamos knygos *Erškėčių paukščiai* autorė. 1977 metais išleistą minimą romaną ištiko šlovės antplūdis: leidimo teisės buvo parduotos už tuomet fantastišką 1,9 milijonų Amerikos dolerių sumą. Gerai nepamenu, kuriais metais *Erškėčių paukščiai* buvo išleisti ir tada dar sovietinėje Lietuvoje. Žinoma, kad knyga tirpte ištirpo iš knygynų. Be šios autorę išgarsinusios knygos, Colleena McCullough dar parašė apie dešimtį romanų. Pernai leidykla „Tyto alba" lietuviškai yra išleidusi jos romaną *Morgano kelias*.

Prieš kiekvieną Vilniaus knygų mugę Lietuvos kultūros ministerija, podraug su dailininkų sąjunga ir Vilniaus dailės akademiją, organizuoja Lietuvos knygos meno konkursą. Skiriama trylika premijų – trys pirmosios ir dešimt paskatinamųjų. Šiemet knygų mugės pirmąją dieną šios premijos buvo

Nukelta į 3 psl.

Netikėtas susitikimas, įmanomas tik knygų mugėje (iš kairės): poetas Mindaugas Valiukas iš Klaipėdos, Lietuvos kultūros atašė Švedijoje Liana Ruokytė, poetas ir aktorius Alvydas Šlepikas iš Vilniaus.

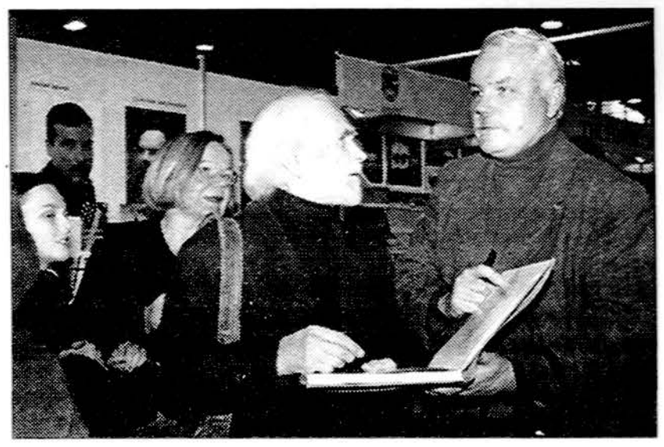

Skulptorius Leonas Strioga pasirašo menotyrininkui Viktorui Liutkui.

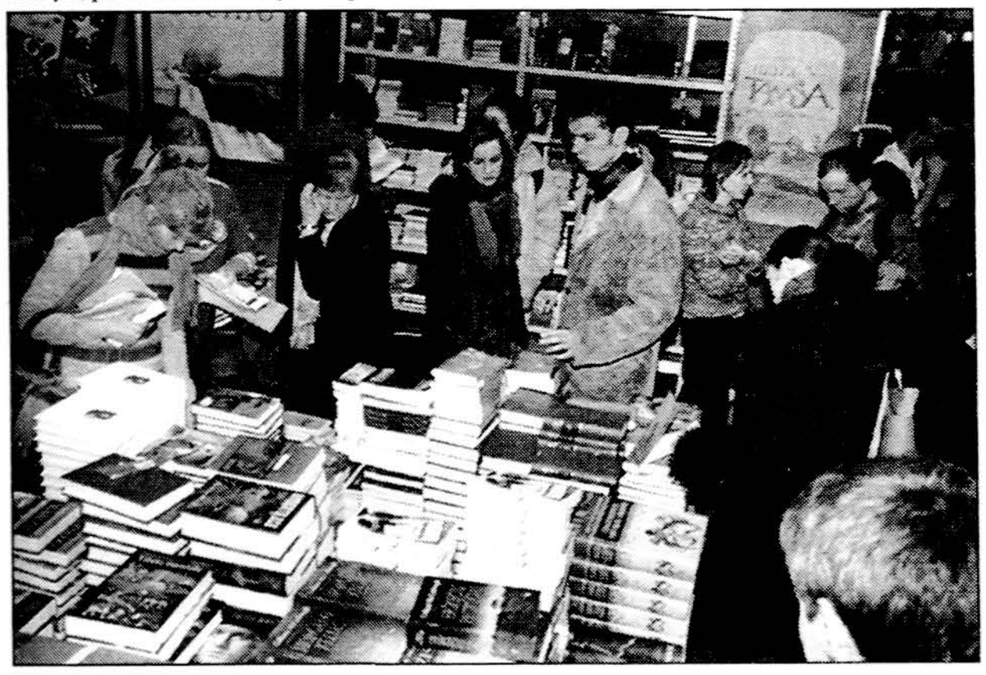

Knygų mugėje — kalnų kalnai...

Autografą rašo poetas Sigitas Geda.

TURINYS

Fragmentai iš knygų mugės Vilniuje.

Alfas Pakėnas: per meilę einu į žmones.

„Cavalleria rusticana". Mokslo ir kūrybos simpoziumo naujienos.

2004–ieji Lietuvių rašytojų draugijoje.

Per meilę einu į žmones

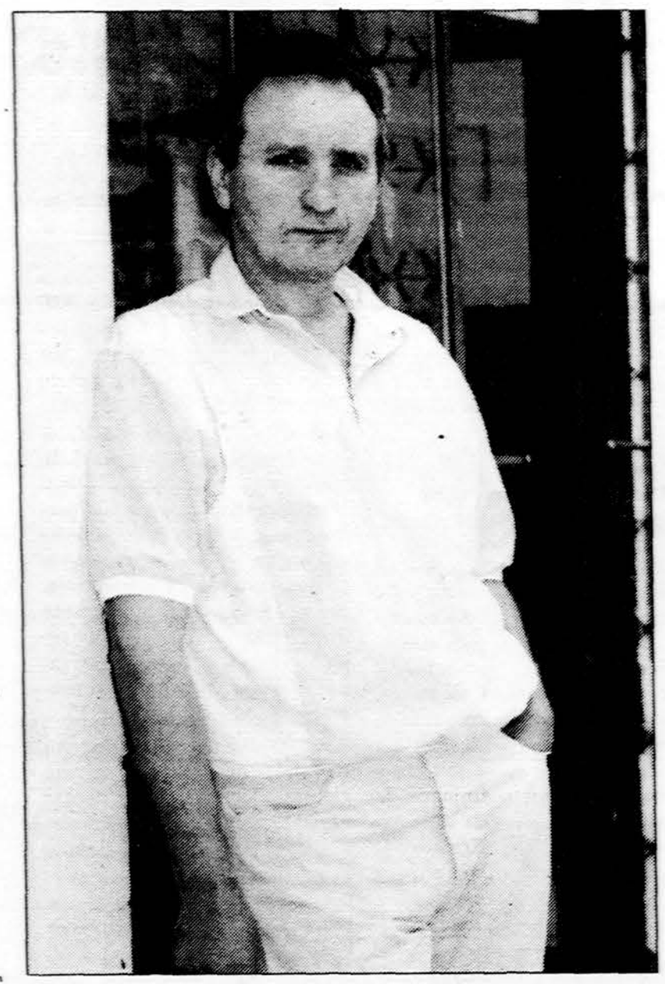

Poetas Alfas Pakėnas. Zenono Baltrušio nuotr.

Pernai vėlyvą pavasarį Lietuvos skaitytojus pradžiugino Alfo Pakėno pirmoji poezijos knygelė, švelniu pavadinimu *Vilnonė provincija*. Dailininkės Džuljetos Ramintos Čebatorienės puikiai apipavidalintą, Roberto Keturakio suredaguotą knygą išleido leidykla „Naujasis lankas". Ji pasirodė dosnių rėmėjų: Ukmergės ir Širvintų savivaldybių bei ūkininko Juliaus Žliobos dėka. Eilėraščiuose atsispindi dvasinė poeto būsena, charakteringas besikartojantis laisvės motyvas. Autorius įsiskverbia iki pačių vidinės kaimo ir buities peizažo gelmių, atskleisdamas gimtosios žemės kvapą. Gamtos natūralumas – jam kasdienybė, atrama, tobulumas, menas ar net išganymas. Poetiniai peizažai verčia susikaupti ir pasinerti į gamtos detales, buitinio daikto vidų. Iškyla gimtosios žemės spalvingas peizažas dabar ir vaikystės prisiminimuose. Lietuvos peizažą jis atvaizduoja su saulėtu džiugesiu. Pagrindinė eilėraščio dominantė – gamta.

Draugo skaitytojus kviečiu pabūti su autoriumi ir pasisvečiuoti jo *Vilnonėje provincijoje*, kurioje jis gimė, augo, brendo, kūrė.

– Literatūriniame pasaulyje esate puikiai žinomas – rašote straipsnius įdomiomis temomis, spausdinate eilėraščius, ese, memuarus. Kada ir kaip susiformavo Jūsų polinkis į literatūrą?

– Gimiau Trainių kaime (Ukmergės r.). Mūsų vienkiemis buvo netoli gražiosios Šventosios upės. Gamta man tapo įkvėpimo šaltiniu – pavasario svaiginantys žiedai, šienapjūtės džiaugsmas, rugiapjūtės rūpesčiai. Kiek daug paslaptingo grožio ir džiaugsmo šiuose kaimiškuose darbuose. Laimingi, kurie tai patyrė. Gimtieji namai suformavo meilę grožiui. Mamutė buvo švelnios ir ramios sielos, gražiai siuvinėdavo – prisimenu jos pasakų motyvais išsiuvinėtus paveikslus, pakerėdavo margasparnės peteliškės, baltose drobėse. Su nostalgija prisimenu tuos ramius, šiluma ir jaukumu dvelkiančius žiemos vakarus mūsų troboje – mamutė siuvinėdavo, o močiutė ausdavo drobes arba mindavo ratelį... Tai mano vaikystės švelni muzika. Nuo mažens dirbau visus kaimiškus darbus, tačiau turėjau ypatingą aistrą, kuri iki šiol neišblėso – meilę žirgams. Vyrai prašydavo manęs prajodinėti jų turimus nepaklusnius jauniklius. Man tai būdavo didžiausias džiaugsmas, mokėjau prisijaukinti, rasti bendrą kalbą su jais. Žirgai man suteikė laisvės pojūtį. Dabar turiu širmą, pusiau sportinį arklį, vardu Saturnas. Grįžęs iš miesto balnoju ir joju prie Šventosios upės, kaip vaikystėje... Tada pabėgdavau ir grožėdavausi gamta, skaitydavau. Knygos – taip pat aistra. Nuo vaikystės pamėgau rusų klasikus. Prisimenu – močiutė mus mokė poterių: gulim ant šieno ir poterius kalbam, o kai močiutė nueina, tai Sergej Jesenin skaitom. Buvau „tragiškai įsimylėjęs" jo kūrybą. Didelę įtaką mokykloje man padarė rusų literatūra — Bunin, Čechov, Kuprin, Paustovskij, Dostojevskij.

– Aukštaitijos gamta suformavo, suteikė įkvėpimo ir peno kūrybai. O kada gi savo jausmus išliejote popieriuje? Kaip susiklostė studijos ir tolimesnis kūrybinis kelias?

– Kurti pradėjau mokykloje, būdamas septintoje klasėje. Vėliau eilėraščius siųsdavau į laikraščius. Buvau parašęs miniatiūrų ciklą „Aš myliu raganą", nusiunčiau į *Moksleivį*. Tuomet laikraštyje dirbo poetė Onė Baliukonė, ji pagyrė, ragino rašyti. Baigęs mokyklą, pasirinkau lietuvių kalbos ir literatūros studijas Pedagoginiame institute, Vilniuje. Tai vienas šviesiausių mano gyvenimo laikotarpių. Institute vykdavo įdomus, šurmulingas studentiškas gyvenimas – kūrybos vakarai, literatūriniai rudenys, skaičiau savo kūrybą, esu laimėjęs ne vieną konkursą, ne kartą buvau laureatu. Profesorė Vanda Zobarskaitė globojo mane, skatino kurti. Ji man išrūpino leidimą į Respublikinės bibliotekos specfondus, ten susipažinau ir pasinėriau į išeivių literatūrą. Skaičiau ir negalėjau atsidžiaugti – H. Radausku, A. Nyka-Niliūnu, H. Nagiu, A. Mackumi, M. Katiliškiu, A. Škėma ir kitais. Baigęs Pedagoginiame institute penkis kursus, išvykau mokytojauti į Bagaslaviškį. Vėliau mano gyvenimą pakeitė Sovietų kariuomenė. Anais laikais nuo jos negalėdavai išsisukti, tad teko tris metus tarnauti Šiaurėje, Severomorske. Tarnavau laive – lėktuvnešyje „Kijevas" įgijau radisto specialybę.

– Gyvenimas padarė keistą viražą – nuo žydinčių lietuviškų pievų su vaivorykštėmis, nubloškė į speigo geležinius gniaužtus su įspūdingomis Šiaurės pašvaistėmis. Ar ilgėjotės Lietuvos, literatūrinio gyvenimo? Kaip sekėsi grįžus? Kaip susiklostė tolimesni gyvenimo įvykiai?

– Tai buvo ilgesio ir liūdesio metai, kurie manyje sutvirtino ir sustiprino meilę Lietuvai, literatūrai. Laive prisimindavau savo studijų metus, per kuriuos turėjau gražių, prasmingų susitikimų su meno žmonėmis. Dar ir dabar dėkingas lemčiai, kad suvedė su poetu Pauliumi Širviu. Lankiausi jo namuose, skaitydavau poeziją, klausydavausi jo. Prisimenu, vieną kartą nuėjom, beldžiam – neatidaro, tada pradėjom mėtyti sniego gniūžtes. Atidarė jo draugė – Irena. Visą naktį kalbėjom apie lietuvių literatūrą, rusų klasiką. Atsisveikindamas pabučiavo mane, padovanojo savo knygą ir įrašė: „Linkiu tokių eilėraščių, kuriuos girdėjau ir girdėsiu – poetui nuo Sartų"...

Šiaurėje prisimindavau ir pirmąjį darbą Juodiškių mokykloje. Ten likimas atsiuntė man mokytoją Alekną, kuris paėmė paskaityti mano eilėraščius ir išspausdino juos mašinėle, padaugino... Taip išleido šešis egzempliorius mano „pirmosios knygos" pavadintos *Raudonas aušros gaidys*. Aš buvau užmiršęs apie juos, tačiau prieš kelis metus jis grąžino man vieną egzempliorių.

Grįžęs iš kariuomenės, mokytojavau Bagaslaviškyje, Širvintų rajone. Rengiau literatūrinius vakarus, koncertus, kviečiau įdomius žmones. Lankėsi V. Skripka, G. Cieškaitė, M. Martinaitis. Susirgus tėvui, turėjau grįžti į vienkiemį ir slaugyti jį iki mirties. Dirbau laikraščio *Gimtoji žemė* redakcijoje. Abu su žmona Nida pradėjom ūkininkauti. Tačiau mums rūpėjo ir kultūrinis literatūrinis gyvenimas kaime, kurio beveik ir nebuvo. Mūsų sodyba tapo kultūros centru, rengdavom įvairius vakarus – susitikimus. Lankėsi Strielkūnas, Verba, Kukulas, Raila ir kiti. Skambėjo muzika, poezija, degė laužai. Tai buvo įspūdingos akimirkos.

– Esate pakankamai patyręs žurnalistinėje srity: su draugais leidote laikraštį *Ukmergės diena*, bendradarbiavote *Literatūroje ir mene*, žurnale, o dabar laikraštyje *Nemunas*. Kartu su draugais įkūrėte puikų kultūros almanachą *Eskizai*, kuris, gal, mažiau žinomas išeivijoje. Prašau papasakokite apie jį.

— *Eskizai* — Deltuvos kultūros almanachas, pradėtas leisti 1991 metais. Vytautas ir Kęstutis Česnaičiai sumanytojai ir pagrindiniai iniciatoriai. Kartu su kitais literatais priklausau redakcinei kolegijai. Į metus išeina vienas numeris. Almanache spausdinami straipsniai apie įdomius ir spalvingus meno, dailės, istorijos, mokslo žmones. Spausdinama poezija, proza, fotografija. Almanacho išleidimą remia Kultūros ministerija ir įvairios Anykščių ir Širvintų gamyklos, prisideda ir savivaldybė, ar menui prijaučiantys žmonės.

– Jūsų poezija spausdinta laikraščiuose, 1998 metais debiutavote Poezijos pavasario almanache. Tačiau savo eilėraščius surinkote ir „apgyvendinote" *Vilnoninėje provincijoje* tik šį pavasarį. Kodėl toks vėlyvas debiutas?

– Tiesą sakant, neteikiau tam didelės reikšmės, o gal ir likimas taip susiklostydavo, kad nerasdavau laiko sau, jėgų ir pinigų. Daugelis ragino išleisti knygą, tačiau neskubėjau. Praeitais metais mokytojas Alekna atidavė mano pirmuosius eilėraščius *Raudonas aušros gaidys*, kurių aš jau neturėjau. Poetas Donaldas Kajokas, susipažinęs su mano kūryba, paskatino išleisti knygą. Taip susiklostė, kad D. Kajokas tapo knygos kirkštatėviu.

– Knygą sudaro trys skyriai, skirtingi tiek savo stilistika, tiek eilėdara ir forma. Pirmasis pavadintas „Romantika" – jaunystės eilėraščiai. „Čiulbantis kryžius" bei „Triukšmai ir šnabždesiai" jau vėlyvesni. Tarp eilėraščių yra beveik trisdešimties metų skirtumas, tačiau juos vienija bendra tema – meilė gamtai, gyvūnams, žmonėms. Meilė tarsi jungia ir sudaro eilėraščių pagrindą.

– Eilėraščiai skyriuje „Romantika" išspausdinti tokie, kokie buvo prieš trisdešimt metų, nieko nekeičiau. Antra dalis – „Čiulbantis kryžius", gal daugiau eilėraščiai proza. Mano poezijoje nieko nėra išgalvota – rašau apie tai, ką matau, kuo gyvenu. Netoli mano tėviškės buvo kryžius, kuriame apsigyveno ir perėjo paukštelis. Jis nuostabiai čiulbėdavo. Iš tolo atrodydavo, kad kryžius čiulba. Paskutinis trečias skyrelis gimė Vokietijoje, tuomet gyvenau vienuolyne. Mėgstu keliauti, sutikti žmonės, bendrauti. Esu buvęs tris kartus vienuolynuose – Olandijoje, Belgijoje, Vokietijoje. Mėgstu važinėti – nauji žmonės, nauji veidai. Ypatingą reikšmę suteikiu meditacijai, maldai, susikaupimui. Juo toliau, tuo labiau suvokiu, kad triukšmas sugriauna žmogaus dvasinį pasaulį.

Kodėl rašau apie meilę? Ji man be galo svarbi, be jos negalėčiau gyventi. Bandau sekti Šv. Pranciškaus pėdomis. Jis yra mano įkvėpėjas. Semiuosi gėrio ir grožio iš gamtos. Su meile ir per meilę einu į žmones. Esu neramios sielos žmogus.

– Nuoširdžiai dėkoju Jums už pokalbį ir visų skaitytojų vardu linkiu sėkmės kūryboje.

Kalbėjosi
Virginija Paplauskienė

ALFAS PAKĖNAS

ČIULBANTIS KRYŽIUS

Gulėjau žolėj. Man vaidenos apgriuvusi Deltuvos kirkė.
Menu lyg pro rūką: pritemus į kaimą užėjo kryždirbis Svirskis.
Iš debesų pamačiau, koks jis buvo dulkėtas, nuo amžių pavargęs.
Lydėjo jį mojaus mėnulis – lyg angelas sargas.
Kryždirbis kaime kelias dienas užsibuvo. Gėrė alų sekminių.
Paskui po grūšia tašė, skaptavo kryžių.
Atsidėjęs plušėjo – taip van Goghas tapydavo Arly.
Atsitiesdavo kartais – žiūrėjo į jaunus rugius ir galusodėj
pririštą arklį.
Baigęs išėjo gilyn Lietuvon, tam kryžiuj palikęs meną ir gėlą.
Vyrai po atlaidų jį apstojo lyg protėvių vėlės.
Šnekėjo atlaidūs, linksmi – kitas užsukęs palieka vaikų, o šis,
mat, paliko Dievą.

Lyg tyčia vėjas stiprus sijoną užvertė ievai.
O Svirskis nuo vieškelio žvelgė liūdnai – į vyrus, ko stovi
ir laisto jo kryžių alum – per mišias šitaip kunigas vyną aukoja.
Vyrai sprendė, kur kryžių statys – gal prie vieškelio seno.
Mat, jam nusibodo vežimai, kanopos arklių – vieškeliui prireikė
meno!

O ten, dubury, nuskendo Toliūno vaikai ir išėjo į tolius –
Kažkas, būk, regėjęs aušroj, kaip juos lydi danguosna Maironis.
Sutana jo rasota, šlapia, o prelatas, sako, kaip gyvas.
Jo liturginiai rūbai ruseno raudonom alyvom.

Štai kur grožis tikrasis, man teigė pažįstama moteris Alma.
Žinau, nuo to grožio numirsiu – apleistas, pasidėjęs balną po
galva.
Numirsiu kaip A. Kalanavičius savo sodyboj, ir tai bus teatras,
nes mirtis man – tai menas, aš buvau gi jo latras!
Tegul randa negyvą. Atvažiuos kas nors paryčiu pirkti veršingos
telyčios,
ras laimingą nors kartą mane. Prie pirties degs baltųjų alyvų
grabnyčios.
Dar regėsiu – po ąžuolu vienišas sėdi Radauskas. Gano jis
Vienaragį.
Toks panašus man į tėvą, kai ariant jis šveičia noragą.
Tylumos! Štai procesija eina prie kryžiaus. Jį šventina jau
nužudytas klebonas. Kryžius išpuoštas žolynais.
Išprotėt nuo tradicijų grožio reikėtų, bet nebūt išvežtam į
durnyną.
Kūrybai nėra pilnaties – kryžius ėmėsi meno: pradėjo čiulbėti,
paukštė giedanti susisuko tam kryžiuje dėtį.
Žmonės jį pavadino gražiai – čiulbantis kryžius. Ir žodžiai tie
tapo kūnu.
Bernardas ėmė rašyti pamokslą paukščiams klastūnams,
kurie talentingai naudojo giesmę kaip meną:
giedojo kalnus šventus virš liepsnojančio krūmo, o Mozė juos
lesino kruopomis manų.
Visi jie geri! Ne tik paukščiams kaltė – ir poetams!
Užtikrintai veikia meno nuodai, nors iš lėto.
Supratau, kodėl Salomėją kalė prie kryžiaus – ji mus kankino.
Reikėtų griežtai uždrausti ir Andrejaus Tarkovskio kiną!
Poetui nereikia laimės. Gyventi lengvai palinkėkite savo
kaimynams.
Guli jaunutis Jeseninas morge pernakt, o morgas vidurziemy
kvepia kmynais.
Kraujo dėmės ant baltų marškinių – paskutinis eilėraštis jam
atvėrė gyslas.
Tvarsčiais moja poetas – gal šitoks poezijos tikslas?
Prie kryžiaus kala save visi grožio kurjeriai, su aušra pakilę.
Atkimškit mėnulio butelį žalią ir įpilkit jiems vyno.

* * *

Aušra prie miško statė trobą
O mėnuo pjaustė langines.
Išlindo iš alksnyno šono
Diena – šermukšniui lig peties.

Melsvumas į laukus išplaukęs,
Vadino dieną į rugius.
Bet nuo tų žodžių mergiškai išraudus
Keliaujantiems ji apšvietė kelius.

Ir kaimo gyvuliams atrodė,
Kad visa tai labai gražu.
O kailiai jų rausvi lyg žodžiai
Turėjo panašumo dobilų.

Tą vėsią dieną nuostabi
Vaizdo sesuo – žara – mane užbūrė:
Mėnulis tiria debesy
Eilėraščių manų valentingumą.

* * *

Tas gruodžio niūrumas – be sniego,
bežvaigždis ir juodas dangus.
Atsikeli rytą iš miego,
o gryčioje šalta, tamsu.

Tik naktys ilgėja, tamsėja.
Ruginiuos šiauduos kada
atsives ir laižys žvaigždėtą
veršiuką mūs karvė žala?

Kada patekės kovo saulė
ir karštas paleis strėles
į nuliūdusį mūsų pasaulį
ėriukų baltų prives?

Tik naktys tamsėja, ilgėja.
Šalti ir raudoni rytai.
Ir leki iš namų kaip vėjas.
Į kokius kraštus – nežinai...

* * *

Aš nežinau, kaip tau gyvent
šitam krašte, kur šaltos aušros.
Kur nukerpa karčius arkliams
ir išveda per tuščią lauką.

Prie kalvės linksmas šurmulys,
auksinis žaizdras krosny aušta,
ir niekad laiko neturįs
juos kalvis paskubom nukausto.

Į sunkvežimius tempia juos
ir riša už kaklų lenciūgais.
Dar vakar jie šituos laukuos
bulvienoj traukė sunkų plūgą.

Po kojom žemė nebe ta –
tik kietos lentos, skaudžios rykštės.
Tu nusilenki, Lietuva,
arkliams, pas protėvius išvykstantiems.

Mascagni „Cavalleria rusticana" scena iš Metropolitan (New York) operos pastatymo.

„Cavalleria rusticana"

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Italų kompozitorius Pietro Mascagni gimė 1863 m. Livorno mieste, šiaurinėje Italijoje. Jo tėvas buvo kepėjas ir jis norėjo, kad jo sūnus studijuotų teisę, bet Pietro pašaukimas buvo muzika. Jam esant dešimties metų, miršta motina. Tėvui neleidus studijuoti muzikos, jis slapta lanko pamokas, gyvendamas dėdės globoje. Mascagni taip gerai sekėsi muzikos kūryba, tad sulaukus šešiolikos metų, jau buvo grojama jo simfonija. Toliau sukomponuoja tokius kūrinius, kaip „Elegija", „Kyrie", „Gloria", „Ave Maria", kantatą „Alla Gioio" (Schiller tekstui). Išlaikęs egzaminus, įstoja į Milano konservatoriją, kur sutinka kitus kompozitorius: Amilcare Ponchielli ir Giacomo Puccini. Mascagni toliau kuria kantatą „In Finlandia", dainas solo balsui. Nebaigęs konservatorijos, jis pereina į dirigavimą. Pagastroliavęs su operos kolektyvu, veda ir apsigyvena Cerignola miestelyje, kur kartu duoda dainavimo ir pianino pamokas. Tokiu būdu įsigyja pagarbą kaip muzikas. 1888 m. Mascagni sukuria „Messa de Gloria". Tais pačiais metais leidykla „Casa Sonzogno" paskelbia konkursą vieno veiksmo operai. Kompozitorius jau buvo susiplanavęs kurti trumpą operą „Serafina", bet jo draugas Giovanni Targioni–Tozzetti, taip pat gimęs tais pačiais metais, tame pačiame Livorno mieste, jam pataria sukurti operą, pagal Milane matytą, siciliečio rašytojo Giovanni Verga vaidinimą „Cavalleria rusticana".

Targioni–Tozzetti su Guido Menasci parašo libretą ir jaunas, 26 m. Mascagni pasineria į šio veikalo muzikos kūrybą. Laimėjus konkursą, jis buvo pakviestas į Romą prižiūrėti savo operos pastatymą. „Cavalleria rusticana" premjera įvyko 1890 m. gegužės 17 d. Romos Costanzi teatre. Ši opera susilaukė tokio didelio pasisekimo, kad netrukus pasklido po kitus Italijos miestų teatrus: Florencijos, Neapolio, Venecijos, Triesto. Kompozitorius ir dirigentas Gustav Mahler ją diriguoja Budapešte (Vengrijoje), vėliau ją stato Hamburgo, Dresdeno, Buenos Aires, Vienos operos.

Kompozitorius Pietro Mascagni su „Cavalleria rusticana" pradėjo naują itališkos muzikos mokyklą vadinamą „verismo" (tikrovė). Ši „verismo" mokykla pasižymėjo tuo, kad ji savo kūriniuose vaizdavo paprastus žmones paprastose gyvenimo situacijose, kuriose išryškina žmogaus elgesį, pagautą emocijos įtampoje. Jų veikėjai yra primityvių, kraštutinių jausmų

Pietro Mascagni.

žmonės. Šias tiesiogines emocijas autorius išreiškia melodramatiškomis arijomis ir rečitatyvais. Choras yra tų įvykių liudytojas. Šios operos veiksmas vyksta Sicilijos saloje, mažame bažnytkaimyje, Velykų sekmadienį apie 1880 m. Jos turinio tema labai paprasta: meilė, neištikimybė ir kerštas. Arba, aiškiau sakant, meilės trikampis. Muzikos kritikų nuomone, „Cavalleria rusticana" yra Mascagni operinės kūrybos šedevras. Savo melodijų turtingumu ir įvairumu išliko tradiciniame senosios itališkos operos lygyje.

Po tokio gero „Cavalleria rusticana" pasisekimo kompozitorius Mascagni nesudėjo rankų ant laurų vainiko. Ir toliau jis beveik kasmet sukuria po operą: „L'amico Fritz", „I Rantzau", „Gugliemo Ratcliff", „Silvano", „Zanetto", „Iris". Iš viso jis sukūrė 16 operų. 1929 m. kompozitoriui buvo suteikta Italijos riterio karūna, jis paskirtas Italijos mokslų akademijos nariu ir buvo vienas jos vicepirmininkų. Mascagni gastroliuoja po Rusiją (Maskvą ir St. Peterburgą), 1902–1903 atplaukia į Ameriką – New York, Philadelphia, Boston, San Francisco, kur diriguoja savo ir kitų kompozitorių kūrinius. Sugrįžęs į Italiją, vienus metus vadovauja Romos Costanzi operos teatrui. 1911 m. jis išvyksta į Pietų Ameriką, kur išbuvo septynis mėnesius. Ten dirigavo savo operos „Isabeau" premjeros spektaklį, kai tuo pačiu laiku, tos pačios operos premjeros vyko Milane ir Venecijoje.

Nors Mascagni parašė daug operų, bet kitos neturėjo tokio pasisekimo, kaip jo pirmoji „Cavalleria rusticana". Pradžioje ji buvo statoma viena su orkestriniu Intermezzo intarpu. Po dvejų metų sceną išvysta kita opera, taip pat susilaukusi didelio pasisekimo. Mascagni pėdomis pasekė kitas italų kompozitorius – Ruggero Leoncavallo, parašęs taip pat realizmo stiliumi operą „I Pagliacci" („Pajacai"). Šios dvi operos labai sutiko, tapo dvynukėmis. Jos yra gimusios iš tos pačios mokyklos, jos viena kitą papildo savo panašumais – stipriu turiniu, paimtu iš paprasto gyvenimo, meilės, neištikimybės ir keršto intrigomis, chorais, muzikiniu stiliumi ir net savo trumpumu.

Kadangi Mascagni kitos operos neturėjo tokio pasisekimo, kaip jo pirmoji, todėl, atėjus Mussolini į valdžią, jis rėmė fašistus, manydamas, kad ši valdžia padės jo operų pastatymams. Bet, ko jis tikėjosi – neįvyko. Žlugus valdžiai, iš jo buvo atimti visi turtai ir garbės titulai. Jis likusį savo gyvenimą praleido mažame viešbučio kambaryje Romoje, kur mirė 1945 m., sulaukęs 82 m. Jo laidotuvėse nedalyvavo tuometinės valdžios atstovai. Bet 1951 m. jo palaikai buvo iš Romos pervežti į jo gimtinę, Livorno miestą. Pagaliau kompozitorius Pietro Mascagni susilaukė oficialaus valdžios dėmesio ir pagarbos. Yra išlikęs šios operos įrašas, darytas 1940 m., pačiam kompozitoriui diriguojant, su garsiuoju tenoru Beniamino Gigli.

Nors šiandien Mascagni yra žinomas, kaip vienos operos kompozitorius, tačiau jis pats yra pasisakęs, kad iš visų jo operų mėgstamiausia buvo „Gugliemo Ratcliff", pagrįsta vokiečių rašytojo Heinrich Heine veikalu. William Schoell (*BBC Music Magazine*, 1997) parašė straipsnį „The Unjustly Neglected Works of Pietro Mascagni" (Neteisingi apleisti Pietro Mascagni kūriniai). Savo straipsnyje autorius rašo, kad ir kiti operų kūriniai atskleidžia, jog Mascagni būta labai gabaus kompozitoriaus, kuris nebijojo publikai pristatyti tai, ko publika nesitikėjo. Jis nuolatos eksperimentavo skirtingais stiliais ir temomis. Kita jo opera, „L'amico Fritz" (1891), yra lengva, šilta, romantiška, pasižyminti gražiomis melodijomis ir laiminga pabaiga. Arba kita – „Iris" (1898), kurios veiksmas vyksta Japonijoje, taip pat įspūdinga savo melodinga muzika. Operų lankytojai patiria didelį nuostolį, kad nėra supažindinti su kitais šio kompozitoriaus kūriniais. Manau, kad ir pats Mascagni pergyventų, nuolatos matydamas vis tą patį kūrinį operų scenose. Galbūt jo kitos operos yra statomos rečiau todėl, kad nėra solistų, kurie norėtų jas dainuoti. Kai Metropolitan opera norėjo statyti Mascagni „Il piccolo Marat", tenoras Placido Domingo žadėjęs dainuoti, vėliau atsisakė, sakydamas, kad šio kompozitoriaus muzika yra nesveika balso stygoms. Taip pat ir „Cavalleria rusticana" pagrindiniams veikėjams išdainuoti reikalingi stiprūs, dramatiški balsai.

Kiek teko pastebėti spaudoje, vis dažniau pasirodo ir kitos šio kompozitoriaus operos. „Iris" buvo pastatyta Airijos Wexford festivalyje 1995 m., Romoje 1996 m., Londone 1997 m. „Guglielmo Ratcliff" Bonoje (Vokietijoje) 1997 m. ir taip pat „L'amico Fritz". Manau, kad Mascagni, kepėjo sūnus iš Livorno, pamatęs šiuos savo kūrinius operų repertuaruose, būtų labai apsidžiaugęs. Jis tik tiek galėtų pasiguosti, kad vis daugiau ir daugiau jo kūrinių yra įrašoma į plokšteles. Pats Mascagni gailėjosi, kam jis parašė pirmąją operą „Cavalleria rusticana". Jis sakė: „Buvau apvainikuotas, netapęs karaliumi".

„Cavalleria rusticana" pavadinimas yra sunkiai tiksliai išverčiamas. Lietuvoje jį išvertė „Kaimo garbė". Tai nėra tikslus vertimas, nes šioje operoje nėra nei kaimo, nei garbės. Joje yra paprastas sicilietiškas, savotiškų papročių gyvenimas, Pvz., Alfio savo žmonos konkurentą Turiddu, iškviesdamas į dvikovą, įkanda jam į ausį. Turbūt reikia būti siciliečiui, kad žinotum jų kultūros plonybes. Kartais tenka matyti skliausteliuose parašyta angliškai „Rustic Chivalry". Anglų–lietuvių žodyne rašo: „rustic" – paprastas, grubus, netašytas, kaimietiškas. „Chivalry" – riteriškumas, riteris. Itališkai „cavalleria" reiškia raitoji kariuomenė, o „rustica" – grubiai tašytas akmuo. Gal tiktų vertimas „Grubus riteris?" Bet kam būtinai versti! Kiek teko skaityti operinėje spaudoje, neradau nei prancūziško vertimo, nei ispaniško, nei vokiško. Visi rašo originalų pavadinimą. Net poetas Stasys Santvaras, itališkų operų vertėjas į lietuvių kalbą, jos nepavadino kitaip kaip „Cavalleria rusticana". Kas domisi operų kūriniais, visi žino, kad kompozitorius Pietro Mascagni ir „Cavalleria rusticana" yra sinonimai.

CAVALLERIA RUSTICANA
PIETRO MASCAGNI

LIETUVIŲ OPERA

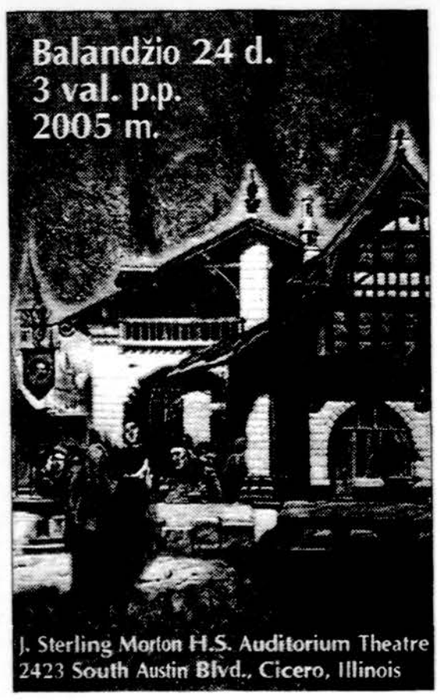

Bilietai:
SEKLYČIOJE, 2711 W. 71st., St., Chicago, IL

XII Pasaulio lietuvių kūrybos ir mokslo simpoziumas

Daugelį metų užsieny atsidūrę mūsų tautiečiai kovojo už savo šalies laisvę bei nepriklausomą kultūros ir mokslo vystymąsi. Norėdami išlaikyti lietuvybę užjūryje bei prisidėti prie Lietuvos laisvinimo, Amerikos lietuviai 1969 metais surengė Mokslo ir kūrybos simpoziumą.

Pirmąjį simpoziumą organizavo Kalifornijos universiteto profesorius, vėliau tapęs pirmuoju atkurto Vytauto Didžiojo universiteto rektoriumi, Algirdas Avižienis bei, kitas žymus kalifornietis, Kalifornijos Technologijos universiteto (Caltech) daktaras Arvydas Kliorė ir kiti JAV LB nariai. Šis simpoziumas buvo skirtas 400 metų aukštojo mokslo Lietuvoje sukakčiai pažymėti. Plenarinės sesijos ryškino pirmosios kolegijos Lietuvoje įkūrimą ir jos vystymąsi amžių bėgyje, apžvelgė Lietuvos aukštojo mokslo raidą bei tautinį gyvastingumą sovietinės okupacijos ir komunistinės ideologijos įtakoje.

JAV Lietuvių bendruomenė parėmė šį tautiečių sumanymą ir tapo pagrindiniu „kultūriniu varikliu", rengiant kitus mokslo ir kūrybos simpoziumus. Su-

Lietuvoje ir kitose šalyse gyvenančių mokslininkų susitikimai suteikia progą pasidalinti žiniomis

važiavimai išeivijos lietuviams tapo tokie pat svarbūs, kaip šokių, dainų ir sporto šventės. Buvo nuspręsta šiuos renginius organizuoti kas trejus metus. Mokslo ir kūrybos simpoziumai vyko Čikagoje, kuri laikoma mūsų lietuvių sostine Amerikoje, kur gyvena daugiausia lietuvių kilmės žmonių, yra nemažai patalpų.

1989 metais surengtasis VI Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas buvo itin reikšmingas prisidėjimas prie Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, nes į jį atvyko daug mokslininkų iš laisvėjančios Lietuvos ir jame buvo balsuojama už kandidatus į atkuriamo Vytauto Didžiojo universiteto akademinį senatą. 1991 metais simpoziumas pirmą kartą buvo surengtas jau nepriklausomoje Lietuvoje. Nuo tų metų simpoziumai rengiami paeiliui JAV ir tėvynėje, ir tapo vienu geriausių būdų stiprinti visame pasaulyje gyvenančių lietuvių mokslininkų ryšius, duoti jiems progą pasidalinti žiniomis ir patirtimi. Pasak dr. Stasio Bačkaičio, JAV LB Krašto valdybos vicepirmininko mokslo reikalams – šias pareigas einančio nuo 1999 m., labai daug laiko skiriančio lietuvių mokslams puoselėti bei dalyvavusio beveik visuose Lietuvių bendruomenės rengiamuose moksliniuose simpoziumuose, – šie Lietuvoje ir kitose šalyse gyvenančių mokslininkų susitikimai turi labai didelę naudą. Pavyzdžiui, tikslieji mokslai, kaip fizika ar chemija, labiau pažengę Europoje, įskaitant Lietuvą, o naujai atsiradusios mokslo kryptys, kaip biochemija, biotechnika ar transporto apsauga labiau išvystytos JAV. Taigi, anot dr. Bačkaičio, turime pasidalinti žiniomis vieni su kitais.

Šių metų birželio 30 – liepos 3 d. organizuojamas jau XIII Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas. Jame bus svarstoma ir Lietuvos mokslų ateitis, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Atsivėrus Europos durims, Lietuvos mokslininkai galės laisviau dalyvauti kitų Europos šalių mokslo darbuose, panaudoti atsiradusias galimybes ir stiprinti lietuvių tautos intelektinį potencialą. Antra vertus, iškyla ir „protų nutekėjimo" rūpestis, kuriam aptarti buvo pašvęsta viso vakaro sesija pereitam simpoziume, įvykusiam Lemont, IL.

Šių metų Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumą globoja Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus, buvęs ilgametis bendruomenininkas. Simpoziumo dalyviai birželio 30 – liepos 3 d. renkasi Vilniuje, o liepos 4–5 d. Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose. Programa bus sudaryta pagal mokslinių pranešimų tezes, kurias pateiks lietuvių arba anglų kalba lietuvių kilmės mokslininkai iš viso pasaulio. Daugiau informacijos galite surasti tinklapiuose **www.javlb.org** ir **www.mks.lms.lt** Pastarajame puslapyje galima užsiregistruoti bei pasiūlyti temą, kuria norėtumėte pakalbėti simpoziumo metu.

Paruošė
Eugenija Fedosejeva

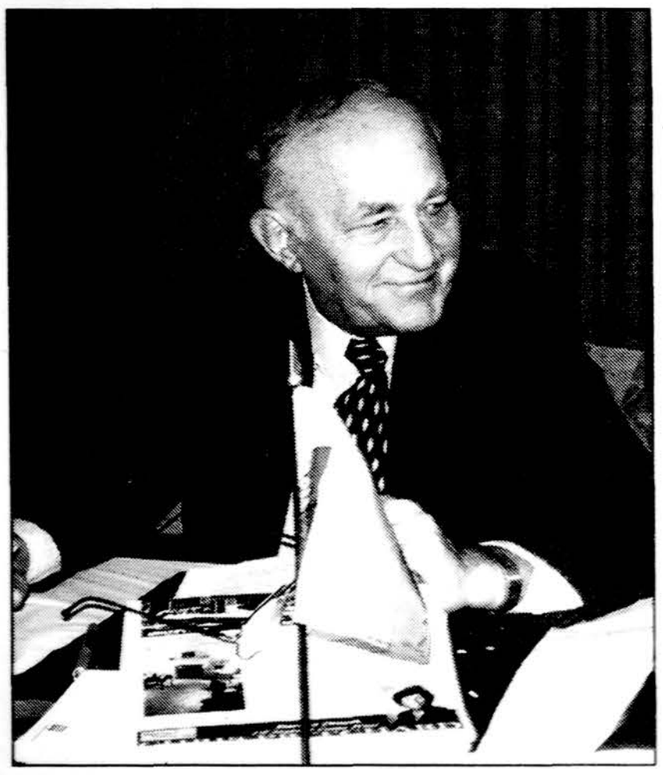

Dr. Stasys Bačkaitis, JAV Lietuvių bendruomenės Krašto valdybos vicepirmininkas mokslo reikalams.

Vilniaus knygų mugėje

Atkelta iš 1 psl.

įteiktos gražiausių knygų dailininkams Šarūnui Leonavičiui, Eugenijui Karpavičiui, Alfonsui Žviliui, Eglei Gelažiūtei, Kęstučiui Kasperavičiui, Romui Orantui (dvi premijos už dvi knygas), Broniui Leonavičiui, Albertui Brogai (dvi premijos už dvi knygas), Mildai Kairaitienei, Jokūbui Jacovskiui, Sigutei Chlebinskaitei.

Užvedus kalbą apie premijas, būtų neobjektyvu nutylėti dar kelis apdovanojimus. Tai Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto literatūrinė premija, kurią šiemet pelnė Marius Ivaškevičius už pjesę *Madagaskaras*. Tai Lietuvos leidėjų asociacijos premija praėjusiais metais labiausiai prie literatūros ir knygų populiarinimo prisidėjusiam žurnalistui. Ji skirta dienraščio *Lietuvos rytas* darbuotojui Ramūnui Gerbutavičiui. O geriausiam vertėjui Leonui Petravičiui (už vokiečių romantikų vertimus) atiteko lietuvių P.E.N. centro tradicinis „Metų vertėjo kreslas". Leidybos, poligrafijos ir knygų prekybos vadovų sudaryta Knygos kolegija Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Leidybos studijų programai remti pirmą kartą paskyrė Knygos kultūros premiją, kurią pelnė Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto direktoriaus pavaduotojas redakciniams darbams Antanas Račius.

2004–ieji Lietuvių rašytojų draugijoje

Taigi, apie draugiją 2004 metais. Turime brangių solenizantų. 95 metų gimtadienius švenčia Vanda Tamašauskaitė-Frankienė-Vaitkevičienė Floridoj, Kazys Barėnas Anglijoj, dr. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis Čikagoje.

90 m. gimtadienius švenčia Anatolijus Kairys Čikagoje, dr. Antanas Musteikis Buffalo, N.Y., ir Danutė Lipčiūtė-Augienė Putname.

Jiems visiems linkime ilgiausių ir kūrybingų metų!

Sveikiname poetę Juliją Švabaitę su šįmet Lietuvoje išleista antrąja laida — *Draugo* premijuotu romanu *Stikliniai ramentai.*

2004 m. vasarą Lietuvoje išleistas II tomas *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra.* I tomas išleistas 2002 m. Abu tomus redagavo prof. Vincas Auryla. Jam talkininkavo Stasė Petersonienė ir Stasys Džiugas.

Knygos išleistos Lietuvių fondui parėmus. Ačiū.

Lietuvių rašytojų draugija ir išeivijoj vaikams ir jaunimui rašę rašytojai yra labai dėkingi didžiajam idealistui prof. Vincui Aurylai už šį didelį darbą.

2004 m. iškeliavo į Amžinuosius namus Paulius Jurkus, Algirdas Landsbergis ir Andrius Mironas.

2004 m. savo vyrus Amžinybėn išlydėjo šios LRD-jos narės:

Alė Rūta Arbienė vyrą Edmundą,

Stasė Šakytė-Surdokienė vyrą Cezarį,

Stasė Petersonienė vyrą Ričardą.

Poetė Liūnė Sutema-Katiliškienė išlydėjo į Amžinybę sūnų, anksčiau dukterį, o 1980 m. rašytoją Marių Katiliškį. Visiems iškeliavusiems tebūna gera Viešpaties soduose, o čia likusiems artimiesiems LRD-jos valdyba reiškia širdingą užuojautą.

LRD-jos renginiai Čikagoje

Laureatės **Eglės Juodvalkės** pagerbimas buvo 2004 m. lapkričio 13 d., Čikagoje, Jaunimo centre, Čiurlionio galerijoj. Poetei Eglei Juodvalkei 2003 m. buvo paskirta literatūrinė premija už eilėraščių knygą *Veidrodis ir tuštuma.* Premijos paskyrimo komisija: pirm. dr. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis, Stasys Džiugas, Stasė Petersonienė, nariai.

Premijos mecenatas — Lietuvių fondas. Laureatės pagerbimo vakarą apie jos kūrybą ir premijuotą knygą kalbėjo Ramona Lukauskaitė, Illinois universiteto Lituanistinės katedros bakalaurė. Iškėlė minties gilumą, ypatingą vaizdingumą, įpinant net tautosaką.

Laureatę sveikino Neolituanų draugijos vardu Vaclovas Mažeika, kalbėjo Laima Apanavičienė. Laureatė buvo apjuosta sveikinimo juosta, gavo daug gėlių.

Dalyviai džiaugėsi šilta vakaro nuotaika, kurią sudarė pati poetė Eglė, įdomiai kalbėdama apie savo kelionės po Lietuvą nuotykius ir paskaitydama savo kūrybos.

Meninėj programoj dainavo solistės Apolonija Steponavičienė ir Nijolė Penikaitė. Publika renginiu buvo labai patenkina, ypač šios literatūrinės premijos komisijos pirmininkas dr. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis.

2004 m. LRD-jos literatūros premija buvo paskirta rašytojui **Česlovui Senkevičiui** už knygas *Ketvirtoji upė* ir *Penki taškai* ir **Stasiui Džiugui** už knygą *Kiškis neša dovanų.*

Mecenatas — Lietuvių fondas. Premijos paskyrimo komisiją sudarė Danutė Bindokienė — pirm., dr. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis, Nijolė Gražulienė ir Vytautas Mikūnas, nariai.

Premijų įteikimo vakaras įvyko 2004 m. lapkričio 21 d. Jaunimo centre, Čiurlionio galerijoj. Apie laureato Stasio Džiugo knygą kalbėjo mokytoja Elvyra Narutienė, ypač iškeldama patriotinius eilėraščius.

Poeto eilėraščius deklamavo Čikagos lituanistinės mokyklos mokinės Viltė Baliutavičiūtė, Indrė Viršinskaitė ir Akvilė Zakarauskaitė. Paruošė mokyklos vicedirektorė Laima Apanavičienė.

Apie rašytojo Česlovo Senkevičiaus kūrybą kalbėjo Stasė Petersonienė, pabrėždama knygos *Ketvirtoji upė* žodžio taupumą ir tikrovišką vaizdingumą. Knyga *Penki taškai,* — rašytojo *Tėviškės žiburių* vedamųjų straipsnių rinkinys pasižymi temų įvairumu, aktualumu, stiliaus elegantiškumu.

Ištraukas iš Česlovo Senkevičiaus knygų skaitė Sofija Jelionienė.

Sveikino Petras Bučas Lietuvių tautinės kultūros fondo vardu, *Kiškis neša dovanų* knygos mecenatas. Sveikino Aušrelė Sakalaitė LB vardu, Aldona Šmulkštienė, *Tėviškės žiburių* bendradarbių vardu, skautų vardu Sofija Jelionienė, Antanas Paužuolis, Liudas Ramanauskas, Juozas Žadeikis.

Lietuvių fondo atstovas Kęstutis Ječius įteikė laureatams premijas.

Abu laureatai savo žodyje už premijas padėkojo komisijai, Lietuvių fondui, šio renginio dalyviams ir LRD-jai.

Čikagoje LRD-ja turi gražų būrį jaunųjų kūrėjų, kurie kasmet turi savo renginį „Pavasaris rudenį". Šį rudenį dėl premijų renginių jaunųjų kūrėjų literatūros vakaras įvyks žiemos pabaigoje. Renginio vadove sutiko būti aktorė Audrė Budrytė-Nakienė.

Rašytoja Danutė Bindokienė LRD-jos nauja garbės narė

Lietuvių rašytojų draugijos tradicija yra pakelti į garbės narius vyresnius, nusipelniusius rašytojus. Šįmet valdyba nutarė pakelti į garbės nares jaunesnę rašytoją Danutę Bindokienę už juos nuopelnus lietuvių literatūrai, ypač už puikų *Draugo* kultūrinio priedo redagavimą ir gražiuosius vedamuosius.

LRD-jos valdybos narė rašytoja Nijolė Jankutė-Užubalienė išsikėlė į Australiją pas dukrą. Mes jai linkime laimingai įsikurti, kaip ji rašo, „atvirkščiam pasauly". Mes čia jos labai pasigendame. Susirašinėkim. Adresas: Nijolė Užubalis, 11/5 Laurina Ave., Engadine, NSW 2233 Australija.

A. a. rašytojo Jurgio Jankaus paskutinė knyga *Pušis* buvo išleista 2004 m. Lietuvoje Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos. Leidinys gražus.

Lietuvių rašytojų draugija daug prisidėjo prie tos knygos išleidimo, ypač daug dirbo rašytojas Stasys Džiugas. LRD-ja priėmė aukas, rašė spaudoje, iš Lietuvių fondo išrūpino paramą knygos išleidimui.

Knygos gale yra padėka aukotojams. Gaila, LRD-ja visai neminima ir jai už talką jokios padėkos nėra. Ar čia „korektūros" klaida, ar koks kitas nesusipratimas?

Esame dėkingi

Dėkojame Lietuvių fondui už kasmetines literatūros premijas. Dėkojame *Draugui, Lietuvių balsui, Amerikos lietuviui, Tėviškės žiburiams,* „Margučio II" ir Anatolijaus Šluto radijams už skelbiamas žinias apie Lietuvių rašytojų draugiją.

Dėkojame Vitalijai Pulokienei, Broniui Juodeliui, Aldonai Šmulkštienei ir Antanui Paužuoliui už gražius straipsnius aprašant mūsų renginius.

Esame labai dėkingi Lietuvos rašytojų sąjungai už malonų bendradarbiavimą, *Literatūra ir menas* savaitraščiui Lietuvoje už mūsų veiklos dažną aprašymą.

Stasė Petersonienė
Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkė

Pasakojo apie šiuolaikinį Amerikos meną ir mokslą

Vasario 10 d. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos institutas, kartu su šio universiteto Menų institutu, pakvietė į susitikimą su lietuviu menininku iš Jungtinių Amerikos Valstijų – Kimo Arbas. Studijavęs Kalifornijos menų institute, Kimo Arbas užsiima įvairia meninine kūryba: atlieka skirtingų stilių alternatyvią muziką, kuria video filmus, jau beveik dešimt metų piešia grafitti.

Tačiau VDU Lietuvių išeivijos institute vykusio renginio metu Kimo Arbas kalbėjo ne tik apie šiuolaikinį Amerikos meną, bet ir apie šios šalies mokslo ypatumus. Įdomu, kad tokiomis ypač plačiomis temomis menininkas kalbėjo, remdamasis savo asmenine patirtimi ir taip išvengdamas abstrakčių apibendrinimų, būdingų akademiniam mąstymo būdui. Šiek tiek neįprastą pokalbio pobūdį pabrėžė ir Kimo Arbas kalbinęs prof. Egidijus Aleksandravičius. Jis džiaugėsi, kad aktualiomis temomis, kurios dažnai gvildenamos Lietuvių išeivijos institute, šį kartą galima buvo pasikalbėti su vienu jaunosios išeivijos kartos atstovų, kurie nėra dažni šio instituto rengiamų susitikimų dalyviai. Paprašytas pakomentuoti galimybę gyvenant svetur neprarasti lietuviškos tautinės tapatybės, Kimo Arbas pabrėžė, kad tautiškumo išlaikymas priklauso nuo kiekvieno žmogaus asmeninio apsisprendimo, o JAV, dažnai vadinamose „tautų katilu", galimybė išlikti lietuviu tikrai nėra atimama. Menininkas teigė, kad „tautų katilą" galima suprasti ne tik kaip įvairių kultūrinių tradicijų niveliavimo metaforą, bet ir kaip šalį, kurios vienybė gimsta iš tolerancijos rasinei, tautinei bei kultūrinei įvairovei. Pats Kimo Arbas savo muzikinėje kūryboje derina indėnų vokalą, Centrinės Azijos bei senovės lietuvių dainas. Lietuviški motyvai svarbūs ir šio menininko video darbuose – juose konceptualiai jungiami senovės lietuvių kultūros vaizdiniai su šiuolaikinę Lietuvą parodančiais kadrais. Filmuose Kimo Arbas meninėmis priemonėmis analizuoja savo paties lietuviškos kilmės reikšmę, bando atskleisti asmens laisvės, laisvos minties ir tikrovės konflikto keliamas problemas. Lietuvių kilmės menininkas neliko abejingas ir savo šalies siekiams tapti nepriklausoma valstybe – juos Kimo Arbas išreiškė antisovietiniuose grafitti piešiniuose.

Gausiai į VDU Lietuvių išeivijos institutą susirinkusius studentus, tikriausiai, sudomino galimybė išgirsti, kokios menų studijos yra už Atlanto ir palyginti jas su savo pačių patirtimi, įgyta studijuojant Kaune. Pasirodo, Kalifornijos menų institute taip pat, kaip ir VDU pirmaisiais metais studentams suteikiamos pamatinės humanitarinių ir net tiksliųjų mokslų žinios ir tik vėliau pradedama gilintis į konkrečius meno reiškinius. Svarbu, kad Kalifornijoje studentai turi galimybę ne tik pažinti meno istoriją bei filosofiją, bet ir patys išbandyti jėgas meninėje kūryboje. Tokios meno teorijos ir praktikos sintezės vis dar labai trūksta Lietuvoje menus studijuojančiam jaunimui.

Atėjusieji į susitikimą su Kimo Arbas, galėjo ne tik klausyti jo pasakojimų ir diskutuoti su juo minėtomis temomis, tačiau taip pat pamatė menininko atliekamą programą, kurios metu galima buvo išgirsti ir jo dainavimą, primenantį tibetiečių tradicinę muziką.

Kimo Arbas apsilankymas VDU Lietuvių išeivijos institute nebuvo jo pirmoji viešnagė Lietuvoje. 2004 m. Vilniaus dailės akademijos Kauno dailės fakultete jis vadovavo kūrybinėms dirbtuvėms, kurių metu studentai buvo mokomi grafitti meno principų, grafitti piešiniais buvo papuošta viena fakulteto kiemo sienų. Kimo Arbas taip pat dalyvavo „neo–folk" muzikos festivalyje „Mėnuo Juodaragis", puoselėjančiame senovės baltų kultūrines tradicijas, įgyvendino ne vieną meninį projektą su Lietuvoje kuriančiais menininkais. Be to, Kimo Arbas žadėjo tęsti savo įdomią kūrybinę veiklą Lietuvoje.

Tomas Pabedinskas

Poetė Eglė Juodvalkė, 2003 m. Lietuvių rašytojų draugijos literatūros premijos laureatė, poetas, vertėjas dr. Alfonsas Tyruolis ir paskaitininkė Ramona Lukauskaitė (Illinois universiteto Lituanistikos katedros bakalaurė) E. Juodvalkės pagerbimo vakaronėje 2004. m. lapkričio 13 d. Zigmo Degučio nuotr.

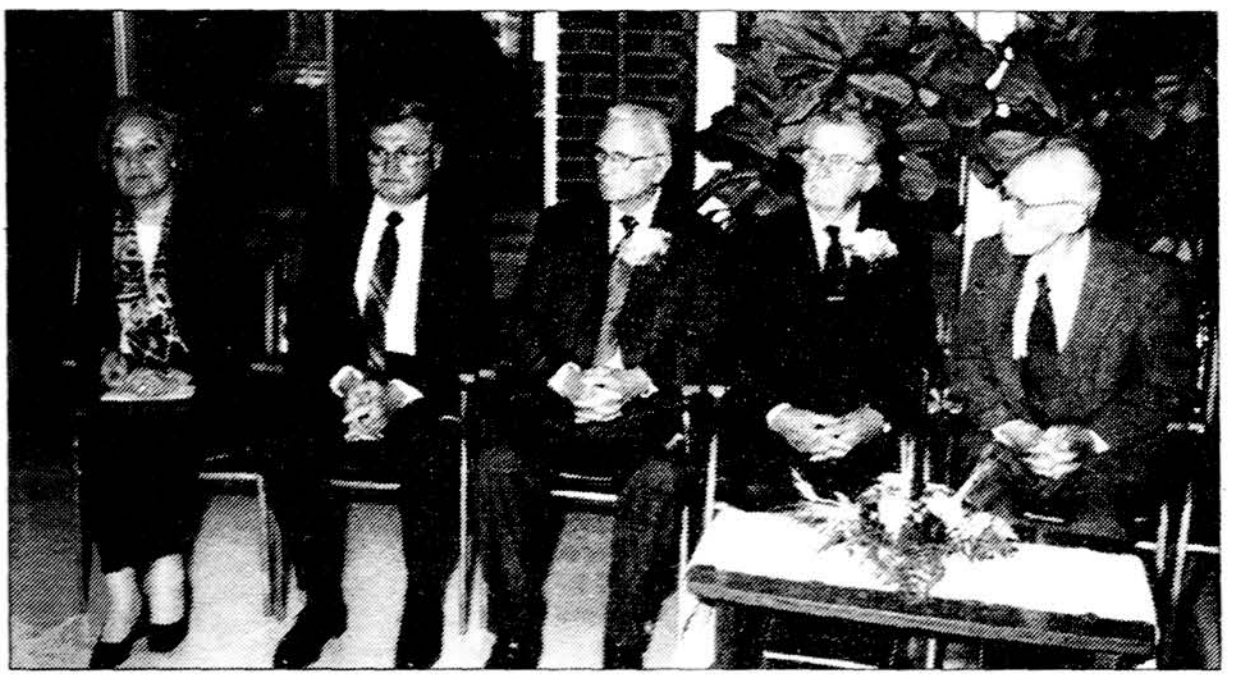

Mokyt. Elvyra Narutienė, Lietuvių fondo atstovas Kęstutis Ječius, LRD laureatai — Stasys Džiugas ir Česlovas Senkevičius ir poetas, vertėjas dr. Alfonsas Tyruolis premijų įteikimo šventėje. Jono Tamulaičio nuotr.

Leidiniai

Kūrybingų žmonių portretai

Turėčiau pridurti — mirusiųjų. Žodiniai paminklai be antkapių. Daugiau nei epitafijos. Savo pakilumu vietomis primenantys odes, vietomis — elegijas. Jokio kraupumo. Tik vaizdus melodingas škicavimas, rodymas to, kuo apdainuojamas individas — jis ar ji — pasižymėjo, išliko žmonijos, tautos ar autoriaus mintyse.

Šie meno sakiniai sukasi apie neseniai gautą Leonardo Gutausko eilėraščių knygą *In fine*, išleistą Lietuvių rašytojų sąjungos leidyklos Vilniuje 2004 m. Nedideliu parankiu formatu ji artima rinkiniui *Portretas* (1988), iliustruotu L.G. nutapytų lietuvių menininkų galvomis. L. Gutauskas yra išleidęs dar kelias poezijos knygas ir parašęs du stambius romanus, sklidinus atsiminimų — apmąstymų tėkmės. Jo tapybą, tematiškai kilnią, linkstančią į tamsią paletę, matau žurnalų reprodukcijose. Taigi — poetas, prozininkas, dailininkas.

Taip ir skaitinėjau šią poeziją, vis surasdamas gaivią ar išmintingą frazę apie buvusius kūrybingus žmones. Būtent, „nelauktai nutrūko balsas panašus į dvelksmą", pradeda elegija poetei Nijolei Miliauskaitei (1950-2002). Apie Antaną Miškinį (1905—1983): „Eilėraščio rankos kaip šakos obels / už tavo likimą tamsoj pasimels: / už togą teisėjo, už budelio kiaušą,/ nes kraujas atšalo ir saulė ataušo". Apie prozininką Vladą Dautartą (1927-2000): „Kartais upė pasako daugiau negu žodžiai. / Jos kalba — ne iš mūsų žodynų, giesmynų. /Iš akmens, kuris guli upelio dugne,/ji pasirenka skiemenis, dūžius širdies". Verlibro Mariui Katiliškiui (1914-1980) paskutinėj strofoj: „Tad vis dėlto sugrįžo, kaip sugrįžta aidas, į akmens / aukštuosius bokštus atsitrenkęs, / ir nesvarbu, kad aidas jau pažiręs / į tūkstančius šukelių — jas surinkti / čia privalės kiti, kas gimė po gaisrų, / kas neprisimena svilėsio kvapo ir aštraus / anglinio varno kranksmo".

Leonardas Gutauskas gimė 1938 m. Kaune. Jo mąslios erudicijos akiratis platus. Tai regime ir šio rinkinio turinyje. Lyros dėmesio susilaukia net 80 menininkų: poetų, rašytojų, dailininkų. Keli šventieji. Gerą trečdalį sudaro visuotinės meno istorijos korifėjai. Pavardės rašomos lietuviškai, pradedant Salvadoru Dali ir baigiant Pjetru Lerenčečiu ir Džotu di Bondone. Manau, paraštėse ar gale turėjo būti nurodyta originali rašyba. Knyga užbaigiama Dalios Grinkevičiūtės (1927-1987) tremties autobiografiniu 50-ies strofų monologu (giesme). Atsiskleidžia būdo tvirtybė, net šventumas: „Širdies gerumu prijaukindavau vilką — / jis ėmė iš rankos skurdžios vakarienės likutį, / tą ledo pluta apsitraukusį laiką".

Tapytojams apibūdinti L. Gutauskas dažniausiai gilinasi į kurį nors žymų jų kūrinį, tuo parodydamas jų darbo tematiką, stilių. Štai pradžia eilėraščio Poliui Gogenui (1848-1903): „Ant fosforo šviesa nušvitusios nakties pagalvės / nei sapno pelenuos / mergaitė guli negalėdama sumerkti akių, / nes ant pagalvės varnas laukia — aštri ir visa reginti akis —". O štai Jano Vermejerio iš Delfų (1612-1675) tapytas namų vidus: „Sunki gėlėta klostėmis pridengus / šio vaizdo kraštą dunkso aksominė / užuolaida, kad žvelgiantys matytų, / kaip už kiaušinio trynį geltonesnė / pasrūva vasaros šviesa pro langą".

Šalia išeivijos Katiliškio, apdainuojami Henrikas Nagys, Henrikas Radauskas, Antanas Škėma, V. M. Kavolis. Negaliu pasakyti, kad Nagiui ar Kavoliui skirtos keliolikos eilių strofos būtų deramai juos išreiškiančios. Abejonė kyla ir skaitant vieną ilgiausių kūrinių Tomui Sternui Eliotui (1888-1965). Devyni puslapiai! Lyg ir tolimi tam, ką mes perskaitę to XX amžiaus poezijos novatoriaus žinomiausius dalykus — „J. Alfredo Prufroko meilės dainą", „Bevaisę žemę", „Pelenų trečiadienį" — esame įsisąmoninę. Žinoma, yra ir kita T. S. E. poezija, gausi esėjistika, dramaturgija. L. Gutauskas iškniso tai, ko aš neįžvelgiau. Vis tiek įdomūs šie devynių dalių verlibriniai samprotavimai apie popierių, knygas ir jų likimą. Ilgos eilutės ir vietomis ironizuojantis tonas yra eliotiškas. Ir užskleidžianti mintis — „pabaiga kaip aidas aidą randa savo pradžią" giminiuojasi su Elioto kvarteto „East Coker" pagrindiniu motyvu: — „In my beginning is my end" arba „In my end is my beginning".

Galima daug ko prifilosofuoti. Bet poezijoje tik jautri akimirka atveria duris estetiškai vaizdžiam palyginimui. Kad ir toks L. Gutausko susidūrimas su seniai lytėta *Pavasario balsų* knygele: „Ta vakarą prieš Kalėdas / dutūkstantųjų gruodžio dvidešimtą / aš balsą išgirdau bemaž tylesnį už dulkėtą tylą — kažkas iš prieblandų lyg pašaukė mane". Taip rašoma keturių puslapių eilėraštyje Maironiui (1862-1932). O tai tiesa — yra nemažai ypatingų lietuvių poezijos knygelių, kurių balsai lentynose yra tylesni už dulkėtą tylą.

Pranas Visvydas